

בכורות ס

משה שווערד

1. ספר איזהו מקומן

הרגל שבו דורשים הלכות הרגל. וצ"ע הרי דורשין בהלכות שנוגעות למעשה, ומעשר בהמה איתא בריש פירקין שבטלוהו בזמן הזה. ובדוחק י"ל שבזמן רבא עדיין לא בטל - הערות הגריש"א.

תרגמה רב הונא בר סחורה קמיה דרבא בריגלא - פירש"י בשבת שלפני

2. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת בכורות דף ס עמוד א

בריגלא. ופירש"י בשבת שלפני הרגל שבו דורשים בהלכות הרגל, ויש להקשות דהרי דורשין בהלכות שנוגעות "למעשה", והרי אמרו בריש פירקין בזמנה"ז ביטלו חכמים למצוות מעש"ב. ותוס' שם הוכיחו מהך דראב"ע דלא ביטלו מצוות מעש"ב כ"כ סמוך לתורבן. אך עדיין יקשה דכאן איירי בזמן רבא וצריך לדחוק בזמן רבא עדיין לא ביטלו למעש"ב. [ואף דבריש פירקין אמר רבה משום תקלה, [ביטלוהו בזמנה"ז], ורבא היה תלמידו של רבה כמש"כ הרמב"ם בהקדמתו ליד החזקה. מ"מ לגירסת השמ"ק שם "רבא" יש ליישב בדוחק דביטלוהו בזמנותו דרבא, והך עובדא דדריש בריגלא הוה בילדותו.

3. ספר יד בנימין

שם בגמ' קסבר עשירי למנין צהמות הוא קדוש. כ"ז ע"י רש"ש לעיל כ"ח ע"כ שכי' להוכיח מכאן דאפי' לא מנאן כלל רק שהעבירן א' א' צפתח הדיר העשירי ממילא קדוש ואפי' רב מרי דפליג בסמוך וסובר עשירי למנין שלו הוא קדוש מ"מ יודה צוה, ועיי"ש שהבחנו שם צ"ס החזו"א שצ"ח ראי' לדבריו ודלא כה"ליקוטי הלכות" שחולק עליו צוה. והנה מצואר בגמ' דלמ"ד למנין שלו הוא קדוש יכול לפטור י' טלאים צהמה אחת. ויעוי' היטב צוה בחזו"א סי' כ"ז ס"ק ז' ד"ה רמ"א.

4. ספר יד בנימין

השבח לאמו ולא לאביו, אף דכתיב צן חכם ישמח אב, נראה דכן הוא רגילות בחז"ל וכמו שמצינו בעלמא "דילידא אימי' כוותי' תילד".

והנה צפי' רגמ"ה ז"ל פי' דה"ק אף שלא הי' חכם כ"כ ידע לתרץ כשמעתי דרצא כו', ולכאורה פליאה מה ראה על ככה לפרש כן, ואולי הכוונה שלא הי' חכם כ"כ היינו שהי' עדיין צעיר לימים ודו"ק.

שם בגמ' ארנב"י זכאי אימי' דרב הונא בר סחורה וכו'. פירש"י זכתה אמו של רב הונא צ"ח שילדה צן כמותו שידע לתרץ שמועתו של רבא וכו'. ומה שייחס

ויש צה ג' פירושים צרש"י, | פי' ראשון
תשיעי ועשירי מקולקלין היינו אם עשה
לפי טעותו שחשב שהשנים שיצאו כאחת הם
אחד וממילא העשירי הוא תשיעי והאחד עשר
עשירי ושחט את העשירי לשם חולין שחשב
שהוא תשיעי והאחד עשר הקריב למעשר הרי
מעשיו מקולקלין.

פי' שני תשיעי ועשירי מקולקלין היינו שאין
קדושין ליקרב אלא ירעו ויאכלו צמומן
ולא דמי לקרא לעשירי תשיעי ולאחד עשר
עשירי דעשירי מעשר ואחד עשר שלמים
וכמבואר צרש"י, וכע"ז פירש"י כת"י, וכן
לפי התוס' ג"כ שתייהם ירעו יעו"ש.

ופי' שלישי שצרש"י תשיעי ועשירי מקולקלין
היינו דאיתו שקראו תשיעי קרב מעשר
ואיתו שקראו עשירי קרב שלמים כדין המבואר
בסיפא קרא לעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי
דהעשירי מעשר והאחד עשר שלמים, והלשון
מקולקלין היינו משום שהוא שינה הסדר שהי'
ראוי להיות העשירי מעשר והאחד עשר חולין
וכמו שפי' בליקוטי הלכות בדברי רש"י.

[והנה לפי' ראשון של רש"י ולפי' שלישי
זע"ג מהא דמקשי בגמ' על מ"ד
למנין בהמות הוא קדוש ממתני' דהכא דתשיעי
ועשירי מקולקלין ולפי' ראשון ושלישי לא
ידעתי האיך יפרשו קושיא הגמ', ועי' מה
שכתבנו שם].

שם במשנה, מנאן אחד תשיעי ועשירי
 מקולקלין. פי' אם לאותן
 השנים שיצאו כאחת מנאן אחת ואח"כ כשיצא
 א' א' המשיך למנותן כרגיל דהיינו לשלישי
 קרא שני ולרביעי קרא שלישי נמצא דלעשירי
 קורא תשיעי ולאחד עשר קורא עשירי ולכך
 תשיעי ועשירי מקולקלין היינו לזה שקרא
 תשיעי וזה שקרא עשירי.

קרא לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי
 ולאחד עשר עשירי שלושתן
 מקודשין:

א] בטעות או בכוונה?

בנוזר לב. פליגי אמוראי, רב נחמן אמר
 דקדושים שלושתן רק כשטעה ולא כשאמר
 בכוונה, ור"י ורבה בר"ה סברי טעותו וכל
 שכן כוונתו.

(א) המכניס צאן לדיר והתחילו לצאת אחת אחת והוא מונה כמו שביארנו וטעה במניין וקרא לשמיני או לשלמטה ממנו עשירי או שקרא לשנים עשר או שלמעלה ממנו עשירי לא נתקדשו אבל אם קרא לתשיעי או לאחד עשר עשירי נתקדשו ודבר זה הלכה

מפי הקבלה נשמע שהטעות מתקדשות למעשר שלמעלה ממנו ושלמטה ממנו אבל לא שלפניהם ושלאחריהם אפילו קרא לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי בין בטעות בין בכוונה שלשתן מוקדשים:

8. ספר איזהו מקומן

ואחד עשר קרב שלמים ועושה תמורה דברי ר"מ א"ר יהודה וכי יש תמורה עושה תמורה אמרו משום ר"מ אילו היה תמורה לא היה קרב:

ביאור מחלוקתם בגדר קדושת האחד עשר, ובפסק הרמב"ם:

הרמב"ם (בכורות ת. 3.) פסק דאחד עשר אינו עושה תמורה מפני שהוא עצמו כתמורה. ותמה הח"נ (ס"א.) הרי פסק הרמב"ם עצמו (תמורה ג. א.) דתמורת בכור ומעשר אינה קריבה לעולם, ואיך פסק (בכורות ט"ז) דאחד עשר קרב שלמים [וכטענת ר"מ על ר"י במתניין]. ותיירץ דהכא גבי מעשר איכא ריבויא מגזירת הכתוב כדאמרינן לקמן סא. "אם מן הבקר לרבות אחד עשר לשלמים", וזה שדקדק הרמב"ם לומר "שהוא עצמו כתמורה" כלומר כתמורה ולא תמורה ממש, ולפיכך הוא עצמו קרב, וכע"ז ביאר התור"ח במשניות.

9. ספר יד בנימין

שם בגמ' מנאן למפרע עשירי שצמנין הוא קדוש כו' הואיל ואיתא צמניינא פרסאה דקרי לעשרה חד. כתב ז"ל ליקוטי הלכות וז"ל "מהא סוגיא שמעי' צעלמא דאף דלכתחילה מלוה למנותן כסדר א' ב' ג' וכו' עד עשרה וכלעיל צמנה מ"מ דדיעבד אם לא מנה רק העשירי שם מעשר עליו" עכ"ל.

ותמה עליו מרן ז"ל בחזו"א סי' כ"ז ס"ק י' וז"ל "ואינו מוצן אם הביט על העדר כולו ונטל אחד מן העשר הלא תנן צמתי' דאין זה מעשר" כו' ע"ש. ולענ"ד נראה פשוט דאין כוונת מרן צעל ליקוטי הלכות שמנה רק את העשירי והשאר לא מנה כלל דזה ודאי לאו כלום הוא אלא עיקר כוונתו ז"ל שאם השאר לא מנה כסדר א' ב' ג' וכו' אלא התחיל למנות שלא כסדר וכגון שמנה למשל בדרך זה ב' ג' ד' ה' ו'

ו' ח' ט' א' י' והיינו שספר צמניאות עשר צהמות אלא מנאן שלא כסדר וכשי"ל העשירי צמספר קראו עשירי ולז"כ דמהאי סוגיא שמעי' שפיר דמהני והיינו מדאמרי' דלכך מהני צמנאן למפרע משום דאיתא צמניינא דפרסאה דקרי לעשרה חד, והשתא צעלמא העשירי שקרא חד איתא צמניינא דפרסאה אצל שאר הצהמות שמנאן תשעה שמונה שבעה כו' הרי מנאן שלא כסדר אע"כ דדיעבד מהני אם מנאן השאר שלא כסדר כ"נ פשוט לכא' צכוונתו ז"ל.

10. ספר חידושי מרן הגרא"ג זאקס

אמר רבא הואיל ואיתיה במנינא פרסאה דקרו לעשרה חד. והדברים זקוקים לציאור, הא אין הוא מפרס, ומאי מהני דמנינא דפרסאה קרו לעשרה חד, וי"ע.

וראיתי בספר חסדי דוד על התוספתא (פ"ז הל' ז, עמ' הפ"ג), שפירש ח"ל: וטעם הך מנינא פרסאה וכו', כך היה דרכן של פרסאים כשהיו באין למנות מספר עשרה, בתחילה היו מקדימין ואומרים עשרה - כלומר יש לי למנות עשרה, ואחר שמוציא הראשון ובא למנות הב' - היה אומר חשעה, כלומר אחתי חסר לי ט', וכן על זה הדרך, וכשבא למנות האחרון היה אומר חד, כלומר לא נשאר להכניס במניני אלא חד, עיי"ש.

ועתה נראה, כיון דבלבו כוונתו למנין כסדר, ורק דפיו סותר את כוונתו, לזה אמרינן כיון דבפרס נוהגין הכל למנות באופן זה, אמרינן דגם הוא כוונתו למנות באופן דמונין בפרס. אבל אין כאן שאלה בעצם החפלא של הלשון, משו"ה מהני מה דאיתיה במנינא דפרסאה, ודו"ק היטב.

11. רמב"ם יד החזקה הלכות בכורות פרק ח

(י) מנאן למפרע כגון שיצא ראשון ואמר עשירי ויצא שני ואמר תשיעי עד שיצא העשירי ומנה אחת הרי זה קדש שהעשירי מאליו נתקדש:

12. רש"ש מסכת בכורות דף ס עמוד א

שם אמר רבא הואיל ואיתיה במנינא פרסאה כו'. והרמב"ם בחבורו פ"ח מהל' בכורות ה"ז כתב בזה הטעם שהעשירי מאליו נתקדש וצע"ג. מ"מ מדבריו ז"ל ראייה גדולה למש"כ לעיל דבלא מנאן כלל העשירי ממילא קדוש:

13. ספר חידושי מרן הגרא"ג זאקס

אמר רבא הואיל ואיתיה במנינא פרסאה דקרו לעשרה חד. כתב הר"מ בהל' בכורות (פ"ח הל' ז) וז"ל: מנאן למפרע, כגון שיצא ראשון ואמר עשירי, ויצא שני ואמר תשיעי, עד שיצא העשירי ומנה אחת, הרי זה קדוש שהעשירי מאליו נתקדש, עיי"ש. ותמוה מאד, הא בגמ' מבואר^ק דהוא מטעם "הואיל ואיתיה במנינא פרסאה דקרו לעשרה חד", ולא מטעם דעשירי מאליו הוא קדוש. ונעוד איזה טעם הוא שעשירי מאליו קדוש - למנאן למפרע שמהני, הא כשמנאן למפרע אין כאן מנין לעשות עשירי שיהיה שייך לומר עשירי מאליו הוא קדוש, וצע"ג.

ואפשר לומר בזה, דהר"מ לומד דכל קושיא הגמי "עשירי חד קרי ליה" הוא על העשירי, וזה דלא אמרינן עשירי מאליו הוא קדוש, משום דמה דקרי חד גרע, דמתחיל מנין שני. וזה דאמרינן לעיל "קסבר עשירי מאליו הוא קדוש", משום דלא היה רק י"ט טלאים, דלא שייך לומר דמתחיל מנין חדש (כמו שכתב לעיל בדבור הקודם). ועל זה משני "דאיתיה במנינא דפרסאה דקרו לעשרה חד".

ובאמת יש לעיין מאי מהני מה שצפרס קרו לעשרה חד, הא הוא לא מפרס הוא, ועיין לעיל (נד"ה אמר רבא) מש"נ בזה. ואפשר לומר עוד, כיון דבאמת עשירי מאליו הוא קדוש, אלא דהכא גרע דמתחיל מנין חדש, על זה מהני דצפרס קרי לעשרה חד, דאע"ג דאין הוא פרסי, מ"מ מהני שלא לבטל מנין דעשירי מאליו הוא קדוש.

ולפי זה עיקר הטעם דמהני למפרע אע"ג דקרי לעשרה חד, הוא מטעם דעשירי מאליו קדוש, דכלא זה לא היה מהני מה דצפרס קרי לעשרה חד, משו"ה כתב הר"מ דלמפרע קדוש מטעם שהעשירי מאליו קדוש, כיון דזהו עיקר הטעם דלמפרע קדוש, ודו"ק היטב.

14. ספר יד בנימין

שם בגמ' ילאו שנים בתשיעי קראן תשיעי
 עשירי וחולין מעורבין ז"ו.
 פירש"י ואין נאכלין אלא צמומן והגוז והעוז
 אחד מהן אינו סופג את הארבעים דשמה
 חולין הן. וצפי רגמ"ה ז"ל הוסיף "או אם
 אכל חד מינייהו בלא מוס או גאל או מר
 אחד מהם כו' מספיקא לא מלקי לי",
 ומבואר מדברי רגמ"ה ז"ל דעל לאו דלא
 יגאל איכא מלקות.

15. רמב"ם יד החזקה הלכות בכורות פרק ו

(ה) מעשר בהמה אסור למוכרו כשהוא תמים שנאמר בו לא יגאל מפי השמועה למדו שזה שנאמר לא יגאל אף אסור מכירה במשמע שאין נגאל ואינו נמכר כלל ויראה לי שהמוכר מעשר לא עשה כלום ולא קנה לוקח ולפיכך אינו לוקח מוכר חרמי כהנים שלא קנה לוקח וכמוכר יפת תואר כמו שיתבאר במקומו:

16. ספר יד בנימין

יפסוק כחזי ולדידי לא אמרי' האי סברא
 דלקי משום דעבר אחימרא דרחמנא וכמבואר
 בריש הסוגיא שם דף ד' ע"ג. ומה שפסק
 הר"מ דהמוכר מעשר לא עשה כלום ז"ל
 דיש כאן ילפותא מיוחדת וגם חזי דס"ל
 בעלמא אי עביד מהני מודה צוה, ועי' היטב
 צו"צ תניינא אה"ע סי' קכ"ט מש"כ צוה.
 וע"ע בתשו' רעק"א סי' קכ"ט ולוין כ"ז
 צס' "הר המורי" על הרמב"ם שם.

ואולם הרמב"ם ז"ל פ"ו מהל' בכורות הל'
 ה' כתב וז"ל "ויראה לי שהמוכר
 מעשר לא עשה כלום ולא קנה לוקח ולפיכך
 אינו לוקח" וכו' עכ"ל. ועי' לח"מ שהקשה
 ע"ז מהסוגיא דפ"ק דתמורה דמבואר להדיא
 לרבא דס"ל כל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד
 אי עביד לא מהני מ"מ לקי משום דעבר
 אחימרא דרחמנא ואמאי פסק הר"מ כאן
 דאינו לוקח, ויעי"ש שם ליישב דהר"מ

17. לחם משנה על הלכות בכורות פרק ו

מעשר בהמה וכו' ויראה שהמוכר מעשר לא עשה כלום וכו' ולפיכך אינו לוקח כמוכר חרמי כהנים וכו'. קשה דבפ"ק דתמורה אמר רבא מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני מידי והאי דלקי משום דעבר על מימרא דרחמנא וא"כ משמע בהדיא שם לרבא דאע"ג דלא קנה לוקח מ"מ לוקח משום דעבר על מימרא דרחמנא וכו"נ עוד שם מההיא סוגיא שהקשה שם לאב"י מחרמים דאמר לא יגאל וממעשר בהמה ג"כ דאמר לא יגאל לאב"י דאמר אי עביד מהני ואי לא לא היה לוקח על מכירת חרמים ועל מכירת מעשר אדרבה לרבא תקשי אמאי לא לקי כדהקשו שם מאונס שגירש אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקח לרבא דאמר דאע"ג דלא מהני לקי ללישנא קמא דגמרא כמבואר שם א"כ מוכח בהדיא דלרבא לקי וכו"כ התוס' ז"ל שם כששאלו בגמ' בסוף הסוגיא אב"י ורבא במאי פליגי הקשו שם וקשיא לרבינו ברוך אמאי לא קאמר דפליגי בהכי כגון אם פדה בכור או מעשר או חרמין לא מהני לכ"ע כדמפרש סוגיא דלאב"י לא לקי כיון דלא מהני דהכי אמר אב"י לעיל דהיכא דלא מהני לא לקי ולרבא לקי משום דעבר אחימרא דרחמנא וצ"ע ע"כ. ולתרץ קושיא זו נ"ל לומר דאע"ג דבכולי גמ' אב"י ורבא הלכה כרבא הכא פסק רבינו ז"ל כאב"י משום דאמרו שם בסוף הסוגיא אלא כי קא מיפליגי אב"י ורבא בשינוי קונה ופירש"י ז"ל בחד לישנא בשינוי קונה כגון גזל עצים ועשאן כלים צמר ועשאן בגדים דלאב"י קני ואינו משלם אלא עצים וכו' ולרבא לא קנה ומשלם הבגדים וכלים וכו' וכיון דקי"ל דשינוי קונה וכסתם מתני' דהגוזל עצים ועשאן כלים וכו' משלם כשעת הגזילה לא

קי"ל כרבא. זה נ"ל טעמו של רבינו ז"ל והוא נכון במה שנראה שפסק כאן כאביי אבל מ"מ נתקשו אצלי דברי ה"ה ז"ל בפ"א מהל' גזילה שכתב גבי חומד עבדו וכו' שכתב שרבינו ז"ל סובר שמקחו קיים אע"פ שעובר בלאו ואע"ג דאמר רבא בתמורה כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני וכו' הוי כעין גזול צמר ועשה ממנו בגדים וכו' משמע מדברי ה"ה ז"ל שדעת רבינו ז"ל לפסוק כרבא ואית ליה לרבא שינוי קונה. ומ"ש שם דפליגי בשינוי קונה סובר דהיינו דפליגי בתירוץ דמתרצין וכדפירש שם רש"י ז"ל באידך לישנא יע"ש ולפי אותם הדברים שכתב ה"ה ז"ל אין מקום למה שכתב רבינו ז"ל כאן וצ"ע:

18. ספר יד בנימין דף לב

והנה לענין "חרמים" מוכח מסוגיין דלא לקי, דאמר דלא יגאל דחרמים לא כריך קרא כו' (ופרש"י ותוס' דלא ימכר גרסי') ואם נאמר דלוקה הרי כריך קרא ללא ולמלקות, אע"כ דלא שייך מלקות וכנ"ל.

ולענין מעש"צ מצוה יסוד הנ"ל מהא דצעי' לומר צפ"ק דצ"ק דף י"ג דמודה ריה"ג במעשר בהמה דלאו ממון בעלים הוא מדאמרה תורה דאינו נמכר, ומוכח דמה דאמרה תורה דאינו נמכר אין זה בתורת "לאו", אלא דגילתה תורה דלאו ממון בעלים. ולזה כוון הר"מ ז"ל שמדמה מעשר בהמה לחרמים, דכמו דחרמים אינו לוקה ומשום דמה דאינו נמכר אין זה בתורת לאו אלא משום שאין לו כח למכרו ה"נ במעש"צ וממילא לא לא לקי עכ"ד. ועי' עוד בזה בחזו"א סי' כ"ב.

שם בגמ' רצא אמר לא יגאל דחרמים לא כריך וכו'. הרמז"ס ז"ל צפ"ו מהל' זכורות הל' ה' כתב "ויראה לי שהמוכר מעשר לא עשה כלום ולא קנה לוקח, ולפיכך אינו לוקה כמוכר חרמי כהנים שלא קנה לוקח" עכ"ל. ועי' לח"מ שם שהקשה לרצא דס"ל פ"ק דתמורה דאי עביד לא מהני ואפ"ה לקי משום דעבר אמימרי' דרחמנא א"כ ה"נ במכירת חרמים ומעש"צ לילקי.

ובשם אהמו"ר שליט"א ראיתי כתוב בזה, דנראה דמה דלא חיל המכירה בחרמים ובמעש"צ היינו משום דגילתה תורה דאין לו "כח" למכרו, וכל כה"ג לא שייך לומר שילקה, וכל מה שאמר רצא בעלמא דלוקה אף דלא חיל, זהו במקום שהלאו מעכז החלות, אבל צכה"ג שגילתה תורה שאין צותו למכרו לא שייך שילקה.

19. שו"ת רע"א - קמא - סימן קכט

ובדברי ראש הפוסקים רבינו המיימוני ז"ל ראיתי מבוכה רבה בפסק הלכה זו, דבריש פ"ג דמלוה מוכח להדיא דפסק כרבא וכמ"ש הכ"מ שם, ואילו בחמישי לשישי מבכורות פסק דהמוכר מעשר בהמה כיון דלא הועילו מעשיו לא לקי, והיינו כאביי דלא אמרינן דלקי משום דעבר על מימרא דרחמנא, [ובספר לחם משנה שם הקשה עליו, למה פסק כאביי נגד הכלל דהלכתא **כרבא לגבי אביי**, ועוד מדברי ה"ה מ"ר ריש הל' גזילה משמע דס"ל בדעת רמב"ם דהלכה כרבא, עיי"ש, ודידי קשה יותר מדידיה, דאני מקשה מדברי עצמו בהל' מלוה דפסק כרבא) גם בהלכות עבודת יה"כ פסק הרמב"ם מערבין לקרנות, והיינו דלא כרבא דס"ל אין מערבין לקרנות, [וכבר הקשה כן בתשו' שער אפרים סי' ס"ז] גם בספר החינוך להרא"ה כתב דאם מכר לצמיתות שניהם לוקין, ודבריו נראים מוקשים, דכיון דלא הועילו מעשיהם ויוצא ביובל לא ללקי, דומה למוכר מעשר בהמה [וכבר עמד בזה במלמ"ל ר"פ י"א מהל' שמיטה]:

ואולם למה שהעליתי דהוי ספיקא דדינא אי הלכה כאביי או כרבא, עולים פסקי הרמב"ם והחינוך כהוגן, דבהל' מלוה פסק צריך להחזיר המשכון דדלמא הלכה כרבא דלא מהני, ולא קני משכון, ומחמת ספק קיימא המשכון בחזקת מרא קמא, ובהלכות בכורות פסק דלא לקי דדלמא הלכה כאביי, דהיכי דלא מהני לא לקי ואין מלקין מספק... מש"ה לא לקי, דדלמא הלכה כאביי דלא לקי היכי דלא מהני...

20. רמב"ם יד החזקה הלכות בכורות פרק ח

(יב) היה מונה והוציא הטלה ראשו ורובו מן הדיר וחזר הרי הוא כמנוי לכל דבר:

21. ספר איזהו מקומן

הכא במאי עסקינן דקדים חד מינייהו ואפיק לרישיה וכו':

האם המנין וקדושת מעשר תלויה ביציאת ראשו גרידא או ראשו ורובו? הרמב"ם (נמלות ת. יג.) פסק "היה מונה והוציא הטלה ראשו ורובו מן הדיר וחזר הרי הוא כמנוי לכל דבר." /צ"ע דבסוגיין איתא

דסגי בהוציא ראשו. וכתב מהר"י קורקוס דאמנם דברי הרמב"ם הן כאוקימתא דהכא, אך יסוד דינו הוא מן התוספתא (נמלות פ"ו ה"ז) שנקטה "ראשו ורובו". וראה עוד תוס' תמורה כו: (קוד"ה למר) וגם מדבריהם מוכח דחלות קדושת מעשר היא ביציאת רוב.

22. דף על הדף בכורות דף ס עמוד א

בגמ': רב נחמן בר יצחק זכאי אימיה דרב הונא בר סחורה, דשני ליה שמעתא בריגלא כשמעתיה.

והקשו המפרשים מדוע אמר זכאי אימיה דרב הונא ולא הזכיר את אביו. ובפרט למבואר בפוסקים דהאב חייב בחינוך הילדים טפי מהאם, ראה במג"א (או"ח סי' שמ"ג) ע"ש.

וכתב בספר חשוקי חמד (עמ"ס ב"ב קכא ע"ב) לבאר בזה בהקדם דברי השל"ה הק' (שער האותיות אות דל"ת, דרך ארץ) שכתב, שחובת התוכחה, היא על הנשים יותר מאשר האבות, מפני שהן מצויות יותר בבית, וז"ל: והנשים מצוות על תוכחת בניהם כמו האב, ויותר מהם, מטעם שהם פנויות ומצויות יותר בבית. ממה נפשך, אם האב תלמיד חכם, אז הוא טרוד מאד בגירסא, לא יוכל לעיין בכל עת ובכל שעה על מעשה הנער, ואם הוא טרוד במשא ומתן ובהליכת דרכים, אז על הרוב אין האישה בביתו. ובמסכת ברכות (דף יז ע"א) איתא, גדולה הבטחה שהבטיחון הקדוש ברוך הוא לנשים יותר מן האנשים, שנאמר (ישעיה לב, ט) "נשים שאננות קמנה שמענה קולי בנות בוטחות האזנה אמרת". אמר ליה רב לרבי חייא, נשים במה זכין, באקרויי בנייהו לבי כנישתא, ובאתנויי גברייהו בי רבנן, ונטרין לגברייהו עד דאתו מבי רבנן, עד, כאן. ויען כי טבע הנשים רכות, על כן החיוב מוטל על הנשים ללבוש כלי גבר, רצוני לומר לה אבירות לב להוכיח בשבט מוסר, ולהכות אותו הכאות בטוב, גם כי ישוע ויזעק, לבלתי שמוע אליו, עד שיסור מדרך הרע וילך בדרך הטוב והישר. ודרך רמז אני אומר "ידי נשים רחמניות בשלו ילדיהן" (איכה ד, י), רצוני לומר, אותן הנשים שמרחמין על ילדיהן לבלתי הכות אותם, הן מבשלות אותם, כלומר ממיתות אותם, כאילו היו שוחטין אותם, ומבשלין אותם כבשר בהמה, וחיה, ועוף, עכ"ל השל"ה.

ולפי"ז א"ש כאן, דאם גדל ת"ח עצום כרב הונא. מן הסתם חניכה האמה אותו טוב עמו, ויסרתו וגדלתו, כי האם נמצאת עם בנה כל היום ובידיה לעשות זאת עכ"ד.

ובזה מבואר גם מה שמצאנו אצל ר' יהושע בן חנניה ששבחהו רבי יוחנן בן זכאי (אבות פ"ב מ"א) "אשרי יולדתו" ובמכות (י"ז ע"ב) אמר רבא דילידא אימיה כר"ש תיליד. וברש"י: כל שאמו יולדת, תבקש רחמים, יהי רצון שיהא כרבי שמעון.

23. דף על הדף בכורות דף ס עמוד א

בגמ': בריגלא.

פירש"י בשבת שלפני הרגל, שבו דורשין הלכות הרגל.

בשו"ע הרב (סי' תכ"ט ס"ב) מבאר דהיינו להמון העם - החכם דורש בהלכות הרגל בשבת שלפני הרגל, אבל לתלמידיו - לומד החכם עמהם שלשים יום לפני החג כמבואר בפסחים (ו' ע"ב) וע"ז (ה' ע"ב).